

Lindevang Kirkes respons på rapporterne fra biskoppernes liturgiudvalg

Lindevang kirke på Frederiksberg har siden 2011 været liturgisk forsøgssogn, hvilket vi bl.a. har udnyttet i forbindelse med nadveren, dåbshandlingerne og ved brug af aktiv deltagelse af menighedsmedlemmer i højmessene. Når fokus sættes på gudstjenestens liturgi og dens tilpasning til nutiden, er genkendelighed og fællesskabsfølelse væsentlige begreber. I det følgende vil vi give vores respons på de tre liturgirapporter på baggrund af vores erfaringer med gudstjenestelivet i almindelighed samt de erfaringer, vi har gjort os som liturgisk frisogn. Her har det været tankevækkende, hvor uproblematisk begrebet *liturgisk dannelse* har kunnet forandre sig til nye former for dannelse til glæde og accept af menigheden. Nye tider, nye måder. Vi placerer os i Lindevang i skæringspunktet mellem tradition og fornyelse, og ser som sådan gudstjenesten som en handling, hvor traditionen er i bevægelse og hvor det, der har årenes tyngde, føres ind i vores egen tid. Det er i denne bevægelse, at gudstjenesten holdes levende, vedkommende og relevant.

Vores egne erfaringer med det liturgiske arbejde

Menighed, menighedsråd, præster og kirkemusikere i Lindevang Kirke har i mange år arbejdet aktivt med liturgi og fornyelse af gudstjenesten ud fra et ønske om at være ramme om et levende og aktivt kirkeliv, hvor kristendommen forkyndes i et sprog, der er så vedkommende, at folk forstår det. Vi har arbejdet bevidst med det æstetiske som en erfaring, hvor vi mærker og fornemmer det religiøse i sjæl og krop – ikke kun, når vi hører ordene, men også i musikken, lyset, kunsten, rummet og fællesskabet.

Den liturgiske fornyelse har fra begyndelsen været et ønske fra menighed og menighedsråd. Der er vist et stort engagement, og alle har følt sig godt tilpas med det ansvar, der fulgte med. Vi begyndte ikke arbejdet som kompetente lægfolk; det er noget, vi er blevet ved at arbejde med stoffet i fint følgeskab med dygtige teologer og kirkemusikere. Selve forandringsprocessen tager tid, fordi det for Lindevang kirke har været magtpåliggende at inddrage så mange som muligt, men også fordi der er

stillet store krav til kvalitet i arbejdet. Først har gudstjenesteudvalget arbejdet med liturgien, dernæst er forslag blevet diskuteret både i menighedsråd og menighed, for til sidst at gå tilbage til gudstjenesteudvalget inden vedtagelse i menighedsrådet. Sidst er ændringerne i liturgien forelagt biskoppen. Denne proces har vi oplevet og erfaret som frugtbar og nødvendig i fornyelsen af liturgien. Vi har således udviklet gudstjenesten, så den er blevet til en udpræget menighedsgudstjeneste. Menigheden varetager læsninger, bønner og kordegnefunktion. Præsterne har fornyet sproget i kollekt, bønner, ritualer og har inspireret med nye salmer. Kirkemusikerne har skabt nye kompositioner. Et kort sangværksted før hver gudstjeneste giver mulighed for i fællesskab at lære nye salmer og nye toner.

Fornyelserne har betydet, at der er skabt en væsentlig inddragelse af menigheden i gudstjenesten. Dette har uden tvivl været med til oplevelsen af en voksende menighed. En anden stor gevinst ved at lade lægfolk arbejde med liturgi er, at menighedsråd og menighed helt naturligt taler om tro på en måde, der ligger uden for den personlige tro, hvilket har gjort samtalen om tro interessant, givende og til et bærende element i forbindelse med gudstjenestens fornyelse.

Genkendelse

I spørgsmålet om hvor meget der skal være fast, autoriseret, i en gudstjeneste, bliver argumentet om højmessens genkendelighed ofte fremhævet. Også i Lindevang har højmessens genkendelighed været diskuteret, men måske vigtigere endnu: Den er blevet undersøgt.

I 2015 publicerede Center for Kirkeforskning, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet, rapporten "Højmassen set fra kirkebænken". Rapporten fremlægger en empirisk undersøgelse af højmassen, som den er oplevet fra kirkebænken i fire kirker på Frederiksberg. En af disse fire kirker er Lindevang Kirke. Rapporten afdækker, at de lejlighedsvis kirkegængere i vidt omfang ikke oplever de fornyelser og ændringer, der er foretaget i højmessens liturgi. De karakteriserer den højmesse, de har været til, som en traditionel højmesse.

Undersøgelsen underbygger den fornemmelse, vi selv har haft, at det er muligt at lave ændringer og det endda forholdsvis mange, uden at det rykker ved oplevelsen af at have været til en folkekirkelig højmesse. Endvidere har det liturgiske arbejde gjort det tydeligt, at der med genkendelse er tale om et vidtfavnende og differentieret begreb. Hvad genkendeligheden knytter sig til varierer således fra person til person. For nogle knytter den sig til erfaringer og relationer, for andre til en specifik ordlyd

eller et liturgisk musikalsk led. Det gør det vanskeligt at tale om genkendelighed som en samlet størrelse.

Inddragelse af lægfolk i den liturgiske diskussion

På baggrund af vores erfaringer har det undret og ærgret os at lægfolk ikke har været inddraget i liturgiudvalgene lige fra starten, men først kommer ind i slutningen af processen, og kun i form af respons. Ud fra vores erfaringer med at fundere arbejdet med gudstjenesten bredt er vi nået frem til, at det er afgørende at både professionelle og almindelige gudstjenestedeltagere inddrages i arbejdet fra begyndelsen. Både teologer/præster, kirkemusikere og læge folkekirkemedlemmer burde derfor have været med til at forme udspillet. Det er klart at lægfolk ikke altid har en fagteologisk eller kirkemusikalsk kompetence, men eftersom gudstjenesten er en menighedshandling og ikke blot noget man overværer, rummer gudstjenestedeltagernes erfaringer også store værdifulde indspil. En bred tilgang kunne kvalificeres gennem en faglig filtrering, og resultatet heraf kunne så sendes ud til høring og til videre bearbejdning.

Vores bemærkninger til hvordan de tre rapporter har fungeret

Rapporten om autorisation var den klareste og letteste at arbejde med i menighedsrådsregi. Begrebet autorisation drøftes i relation til tilsyn og frihed, og der opstilles tre modeller samt en række spørgsmål til disse. Denne opbygning befordrer en struktureret diskussion. Lindevang Menighedsråd går - hvad vi uddyber senere - ind for model tre, "Mellemvejen".

Rapporten om gudstjeneste åbner for en omfattende samtale om gudstjenesten. De mange spørgsmål er inspirerende og vider synsfeltet ud. Det er dog et problem at de lægger op til så mange diskussioner at man let drukner i denne mangfoldighed.

Rapporten om dåb og nadver er helt modsat. Den betoner det lutherske dogmatiske, og lægger mest op til en diskussion af om vores nuværende ritualer egentlig er ordentlig lutherdom. Vi efterlyser blik for hvordan fx dåben fungerer i øjeblikket. Hvad betyder det fx hvilke dåbssalmer der indgår, og hvordan bidrager de til tolkningen af hvad dåben betyder? Rapporten giver ikke hjælp til at få en samtale i gang om hvordan et nutidigt dåbsritual kan/bør se ud. Rapporten er i det hele taget skrevet i et teologisk fagsprog, der gør den vanskelig at bruge som grundlag for en bredere drøftelse. Den er begrebstung og synes at være mere optaget af en tilbageskuende luthersk læsning end en perspektivering ind i en nutidig sammenhæng og de

spørgsmål der knytter sig det. Rapporten kommer i dette til at bremse den samtale, den ellers skulle have lagt op til.

Vores valg af ”Mellemvejen”

Af de tre modeller der præsenteres i rapporten om autorisation og frihed tilslutter vi os ”Mellemvejen”. Denne model lægger sig tæt op ad måden, vi har arbejdet med liturgien på i Lindevang sogn gennem de sidste ca. 10 år.

Undersøgelser i flere stifter har afdækket, at der i vidt omfang fraviges fra autorisationen. Der har formentlig altid fundet fravigelser sted, men omfanget og udbredelsen af fravigelserne, som disse undersøgelser har gjort os vidende om, rykker ved den gældende autorisations legitimitet og gyldighed. For hvad er en gennemautoriseret liturgis relevans, når menighederne kun i et vist omfang føler sig forpligtet på den?

Hvis vi skal fastholde status quo, kaldet den ”Den konservative” model i rapporten om autorisation og frihed, vil det betyde, at det liturgiske fornyelsesarbejde, der har fundet sted siden 1992, på mange måder tilsidesættes. Genetableringen og fastholdelsen af højmesseritualet som autoriseret i sin helhed vil endvidere nødvendigvis opleves som en stramning i de mange sogne, der igennem årene i højere eller mindre grad har fraveget autorisationen.

I gudstjenesterapporten præsenteres en 4. model, der synes at lægge sig op ad ”Den konservative” model, dog med tilføjelsen af begrebet ”autorisationens ånd”. Denne model finder vi ikke kommer de gældende udfordringer og ønsker i møde. Modellen åbner ikke for en frugtbar fælles liturgisk drøftelse, ligesom ”autorisationens ånd” kun i ringe grad yder hjælp til tilsynet i afsøgningen af inden for hvilke rammer, det liturgiske arbejde kan foregå. Modellen vil dermed bidrage til en fortsat differentiering på landsplan, idet det vil være op til det enkelte stifts tilsyn at finde balancepunktet mellem autorisation og frihed.

Vi finder, at ”Den frie” model er for stort et skridt at tage. Den vil kræve, at der tilvejebringes større liturgiske kompetencer i menighederne og hos præsterne og tilsynet. Der kan endvidere være en beskyttelse i visse faste rammer for højmissen, idet både præst og menighed her beskyttes imod uhensigtsmæssige liturgiske ændringer.

I Lindevang sogn ønsker vi at gå fra en gennemautoriseret højmesseliturgi til en minimalautorisation, som den bliver beskrevet i forlængelse af ”Mellemvejen”. ”Mellemvejen” tager højde for, at liturgien historisk set altid har været i bevægelse, samtidig med at der udstikkes nogle fælles rammer, inden for hvilke den lokale

tilpasning kan finde sted. Nye salme- og kollektsamlinger vil med denne model kunne tages i brug, sådan som de enkelte menigheder ønsker det. De friere rammer vil endvidere øge den liturgiske bevidsthed og styrke den fælles samtale.

Den liturgiske drøftelse i Lindevang sogn har bidraget positivt til menighedslivet. Vi har derfor også hilst velkomment, at de tre rapporter tilskynder til at gøre den liturgiske drøftelse til et fælles anliggende på landsplan. Hvis denne samtale skal fastholdes og styrkes, også i fremtiden finder vi det nødvendigt, at der etableres et *liturgisk center* eller *liturgisk værksted*, som det overvejes i rapporterne. Der er brug for fortsat at kvalificere den liturgiske samtale og at samle og videreformidle det liturgiske arbejde, der finder sted.

Den 23. februar 2021.

Med venlig hilsen

Gudstjenesteudvalget og Menighedsrådet ved Lindevang Kirke, Frederiksberg

Formand for gudstjenesteudvalget sognepræst Christiane Gammeltoft-Hansen
cgh@km.dk

Formand for menighedsrådet Ingeborg Ilkjær ingeborg@ingeborg.dk